

Parenting

Shiur# 382 | Aug 6th 2022

משך חכמה דברים פרשת דברים פרק א פסוק ט

אמר אלכם בעת ההיא לאמר, לא אוכל לבדי שאת אתכם וכו' (פסוק יב) איכה אשא לבדי. לדמיון, כאשר יש לאדם ברכה מופלגת בעושר ובנים, ויש לו טורח הרבה מגידול בניו, ממניקות ושפחות וכיוצא בזה די סיפוקן, אז יאמר: מה גדלה עלי הטורח מכם, יתן ה' כי כן יהיה לכם מבניכם ובני בניכם טרחות כאלה, וטורד כזה לא יופסק מכם! כן משה רועה נאמן אמר: ה' הרבה אתכם, והנכם ככוכבי השמים בריבוי ובמעלה מופלגת על דרך נס"י, אמר שכן יאמרו רועי ישראל ומנהיגיהם ונביאיהם תמיד עליכם ויתלוננו תלונות כאלה! וזה שאמר "ואמר אליכם בעת ההיא לאמר" - שכן יאמרו תמיד עליכם, כפי אשר אתם במצב העת הזה, רועי ישראל ישעיהו וירמיה וכיוצא בזה.

אף שלא הי' צורך גי' עוד בקביעות שתהי' מעלה לפני המנורה שיעמוד עלי' חכהן וייטיב את הנרות וכמו שכתבנו.

[ס] וזה מעשה המנרה מקשה זהב, עד ירכה עד פרחה מקשה הוא וגו', (א) הנח במשכן הי' שלשה כלים, שהיו עשויים מקשה, המנורה (כמו שנאמר כאן בפרשתנו: וזה מעשה המנורה מקשה זהב), החצוצרות (כמו שנאמר להלן בפרשתנו 'י', ב'): עשה לך שתי חצוצרות כסף, מקשה תעשה אותם), והכרובים (כמו שנאמר בפרשת תרומה (שמות כ"ה): ועשית שנים כרבים זהב מקשה תעשה אותם וגו'). ונראה ששלשת הכלים האלה: המנורה החצוצרות והכרובים יכולים להבליט לנו ולרמז שלשה מקצועות, שבהם ביחוד מהצורך שהאדם יהי' קשה ברוחו, ואיתן וחוק בדעתו, מבלי לזוז והתנועע ממקימו, ואז אמנם יעשה חיל ויגיע אל המטרה אשר שם לו, ואל התכלית אשר אליו הוא נושא את נפשו.

(ב) המקצוע הראשון שדורש קשות הרוח וחזק הדעת והרצון, הוא ידיעת התורה והשגת דרכי החכמה ונתיבותי'. מי שרוצה להשתלם בתורה ולעשות חיל בלימודי', מי שרוצה להשיג דרכי החכמה ולרדת אל גזי נסתרי', עליו להיות קשה ברוחו, איתן וחזק בדעתו וברצונו, להתגבר על תמדות התבל ומנעימי', ולבלי הכנע חחת סגעי הזמן ומקריו המתרגשים לבוא בחיי האדם, וכמאמר חז"ל (ברכות ס"ג ע"ב): אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עלי', כי התורה לא תמצא קן לה רק במי שהוא בעל רוח קשה ועומד איתן על מקומו, עד שכל הרוחות שבעולם לא יזיזו אותו, וגם את נפשו ישים בכפו על מזבח אהבתה, וכן מצאנו לחז"ל שאמרו (תענית ז' ע"א): כל תלמיד חכם שאינו קשה כברזל אינו תלמיד חכם, כל מי שאינו קשה ברוחו כברזל, עד ששום דבר לא יהי' בכחו להטותו ולכספו אינו תלמיד חכם, כי איש כזה לא יעשה חיל בתורה, ודרכי החכמה יהיו רחוקים ממנו וכאמור.

(ג) ומה נמרצו דברי הכתוב (בראשית מ"ט): יששכר חמר גרם רובץ בין המשפתים וירא מנחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבל ויהי למס עבד, כי בני יששכר היו מצוינים בתורה ובחכמה, וכמאמר הכתוב (ד"ה א', י"ב, ל"ב): ומבני יששכר יודעי בינה לעתים, וכן דרשו חז"ל (בראשית רבה פרשה צ"ח, י"ב): יששכר חמור גרם, מה חמור זה גרמיו ברורין כך הי' תלמודו של יששכר ברור עליו, רובץ בין המשפזים, אלו שלשה שורות של תלמידי חכמים שהן יושבין לפניהם וכו', מאתים ראשי סנהדראות שהי' משבטו של יששכר וכו', אמנם איך ובמה זכו בני יששכר לעלות כ"כ במעלות התורה והחכמה? יען ראו אמנם את המנוחה כי טוב, ראו

וידעו כי טוב וערב לאדם להיות שאנן ושוקט על שמריו, וגם ראו את הארץ כי נעמה, ראו כי רבות הנה חמדות החיים ומנעימיהם, אשר ירהיבו עין האדם ויקחו אותו שבי, אבל המה הי' קשי הרוח וחזקי הדעת והרצון, וע"כ בגבורת הנפש התגברו על כל תענוגי החיים, ומאסו במחמדי התבל, ויטו שכמם לסבול עול החכמה והדעת, ויהי' עובדים למס לקניני השכל והתבונה, להגדילם ולהרבות אותם, ומפאת זה הנה נתעלו גם למעלה ראש, גדלו והצליחו בתורה ובחכמה ויהיו לנס.

(ד) **והמקצוע הזה**, ידיעת התורה והשגת דרכי החכמה הדורשים לפי דברינו רוח קשה ורצון אמיץ וחזק, מרומז בהמנורה, מי שרוצה שאור התורה יאיר לו, מי שרוצה שמנורת החכמה תשכון באהלו, ותסיף עליו נוגה זרחה, עליו להיות מקשה, עליו להיות קשה ברוחו, חזק ואיתן בדעתו לבלי הכסף, לבלי הכנע תחת שום דבר, ואז אמנם יעשה חיל יגבר ויגדל בתורה והחכמה תאיר פניו, וכאשר אמרנו.

(ה) **המקצוע השני** שדורש קשות הרוח וחזק הרצון הוא—הנהגת הצבור והדרכתו, מי שבחר בו הי' להיות רועה לעמו ומדריכו בדרך ילך, עליו להיות קשה ברוחו, איתן וחזק בדעתו, לבלי חת מפני איש ולבלי זע מפני כל. הן התעודה היותר נכבדה העמוסה על כל איש מורם מעם, אשר הוקם על להורות לעם דרכי ה' ולנחותו הדרך בה ילך והמעשה אשר יעשה היא—להקהיל את העם, לאסוף את המחנות, למען כלם למטרה אחת יתכוננו, ללכת בדרך טובים, ולעשות הטוב והישר בעיני ה', ואם הוא רך ברוחו ומתנועע בדעתו, כאשר ינוע בכברה, אם הוא כוסף קומתו, כורע ונכנע לפני כל תקיף עריץ ועז פנים (לדאבונו נתרבה הסוג הזה ביחוד בימינו אלה, וזה הוא גם אחד מהמחנות היותר מכאיבים והיותר מעציבים בחיינו הצבורים, המקום ירחם), אשר לכל אשר יחמוץ יטנו, הנה ידל כבודו ושומע לא יהי' לו, וגם תמוג תורה, כי איש לדרכו יסנה ואחרי בצעו ילך, והיתה עדת ה' נטושה ועזובה ואין מי ינוד לה.

(ו) **ומה נאמנו דברי חז"ל** (מ"ק י"ז ע"א): כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא (מלאכי ב'): אם הרב דומה למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו. המלאך יקרא בשם עומד, וכן אמר הכתוב (ישעי' ו'): שרפים עומדים ממעל לו, וגם הרב הנועד להיות רועה העם ולהורות דרכי ה', עליו להיות עומד, עליו להיות קשה ברוחו ועומד איתן בדעתו, לבלי חת ולבלי זע, ואז אמנם יש לבקש תורה מפיו, כי תורתו תהי' נשמעת ודבריו יעשו הרושם

הנדרש, אבל אם הרב אינו דומה למלאך ה', אם אינו עומד, אם אינו עומד איתן וחזק ברוחו, רק כורע ונכנע וכופף ראשו לפני כל עריץ הפוסע על עם קודש, אז אין לבקש תורה מפיו, בו תורתו לא תעשה רושם ושומע לא יהי לדבריו וכאמור, (ועיין למעלה בפרשת תשא מאמר רס"ה מ"ש עוד בדברי הגמרא במ"ק שהבאנו).

(ז) ועל זה המקצוע השני שדורש קשות הרוח וחוזק הדעת והרצון ירמוז לנו החצוצרות, שהיו ג"כ עשויים מקשה. מי שנושא בידו חצוצרות התרועה, מי שתעודתו להקהיל את העם ולאסוף את המחנות תחת דגל התורה, ולהורותם דעת ויראת ה', עליו להיות קשה ברוחו איתן בדעתו וחזק ברצונו מבלי חת ומבלי זע, ואז אמנם ימלא את תפקידו הנעלה אשר הושת עליו, ועבודתו תהי פורי' ולברכה בקרב עמו.

(ח) המקצוע השלישי שדורש קשות הרוח וחוזק הרצון הוא — חינוך הבנים. הן חוק ורגש טבעי המושרש בלב האדם הוא, שהאבות אוהבים את הבנים בכל לבבם ובכל נפשם, ונכונים המה להקריב מיטב כחותיהם בעדם. מי קרוב יותר ללב האדם מהבנים אשר יולדו לו? למי הוא מתגעגע יותר מאשר לפרי בטנו? איזהו עבותות חזקים יותר מעבותות שבין האבות והבנים? הן משחר הילדות עין האבית צופי' לטובה על הבנים, ואך זה אדיר כל חסצם, לגדלם לחנכם ולחכמם, לא יחוסו על כל עמל וטורח, ולפעמים יכרתו גם אוכל מפיהם ויסבלו מחסור, למען הכן עתידות בניהם, כל עמל הוא להם למתוק וכל טורח לשעשועים. אכן לא טוב ולא נכון, אם האבות יתנהגו עם הבנים רק ברכות הלב, אם יפנקו אותם יותר מדאי ויתנו להם לעשות כל מה שלבם חפץ באין מעצור, כי אז מהאבה הטבעית אשר ירכשו האבות להבנים יצא חות, אחרי אשר הבנים ילכו שובב ויגדלו כפראים ללא תורה ולא חכמה, ללא נימוס וללא דרך ארץ, וברבות הימים כאשר יהיו לאנשים יהיו לקלסה בתוך החברה האנושית, אשר לא תוכל שאמם, ותחת כבוד ינחלו האבות מהם קלון, תחת שמחה וגיל ישבעו מהם חרפה ובוז.

(ט) ולכן על האבות להקשות לפעמים גם את לבם ולהיות חזקים ברוחם לעומת הבנים, עליהם להוכיח את בניהם לעקור מלבם כל שורש פורה ראש ולענה, כל נטי' רעה וכל מדה נשחתה העלולה לעלות בלב האדם בעודנו באבו, ואשר אם לא תתעקר ותשתרש בעוד מועד, בטרם תתפתח ותכה שורש עמוק בתכונת הנפש, לא יהי אח"כ בכח האדם לפרוש מכנה ותהי' עמו כל ימי חייו, ואז אמנם כאשר יגדלו הבנים, יהיו לאנשים טובים ומועילים, אשר יביאו משוש להוריהם, וגם יהי' מכובדים ורצוים בתוך החברה האנושית.

אשר בהם תתהלל וכמאמר הכתוב (משלי ט"ז): חושך שבטו שונא בנו. ואוהבו שחרו מוסר, וכן אמר הכתוב (שם כ"ט): יסר בנך ויניחך ויתן מעדנים לנפשך, וחז"ל גם המה אמרו (שמות רבח א'): דוד שלא יסר לאבשלום בנו יצא לתרבות רעה, כי זה הוא אמנם התולדה היוצאת מחסרון חוזק הרוח של האבות, שהכנים ילכו שובב ויטו עקלקלות, בעוד אשר ע"י המוסר והתוכחה של האבות בעודם באבם רוחם יזדכך ויהיו לאנשים טובים וישרים.

(י) **ימך** נהדר להמליץ ע"ז בסגנון מליצי מאמר חז"ל (ברכות ס"ד ע"א): דוד שאמר לאבשלום לך בשלום עלה ונתלה, כי מה שיצא אבשלום לתרבות רעה, עד אשר עשה מעשה נורא כזה, שהתקומם נגד אביו ומרד בו, הנה הסיבה לזה היתה לפי דברי חז"ל שהבאנו, שלא יסרו אביו, שלא גער בו ולא הוכיחו, רק נתן לו לעשות כל מה שלבו חפץ, וע"כ סופו הי' שירד תהום רבח, ולא יסף קום, וזה יש להבליט בקוצר אמרים שאמר לו: לך בשלום, כלומר על כל מה שעשה הרכין ראשו ואמר לו תמיד שילך בשלום, לא יסרו, לא הוכיחו ולא גער בו, רק על כל פשעיו וחטאות נעוריו כסה באהבה, וזה גרם לו שיצא לתרבות רעה עד כי סופו הי' ששם קץ לחייו ונתלה.

(יא) **ועל** המקצוע הזה השלישי, חינוך הבנים שדורש קשות הרוח וחוזק הרצון מרמזים - הכרובים, הכרובים הי' להם דמות תינוק וכמאמר חז"ל (סוכה ה' ע"ב): מאי כרוב, א"ר אבהו כרביא שכן בבבל קורין לינוקא רביא, וכזה שהכרובים היו עשויים מקשה נוכל איפוא למצא רמז, שעם כל אהבת האבות להבנים, אין להתנהג עמהם ברכות הלב יתירה, רק לפעמים יש להקשות גם הלב ולהוכיחם ע"י גערת ותוכחת מוסר, ואז אמנם ילכו בדרך טובים, וכאשר יגדלו יהיו לאנשים מועילים, יתנו מעדנים לנפש הוריהם ויהי' משוש למו, וכאשר אמרנו.

(פא) **והעבירו תער על כל בשרם וכבסו בגדיהם והטהרו. עיין באבן עזרא כאן שכתב:** והעבירו תער וגו' אמרו המעתיקים אפילו הזקן ולא הסאה, וזה חידוש דמדוע הי' הזקן מגלחים והסאה לא היו מגלחים, ואם מחמת האיסור שיש בגילות הפאה נמנעו מזה, הלא האיסור של גילות הזקן הוא חמור יותר מהאיסור של גילות הפאה, דבגילות הפאה יש שני לאווין, אחד מכאן ואחד מכאן, ובגילות הזקן יש חמשה לאווין, שתיים מכאן ושתיים מכאן ואחת כלמטה, וכדאיתא במשנה דמכות (כ' ע"א), וכ"כ הרמב"ם בפרק י"ב מהלכות עכו"ם עיי"ש, ולא ידעתי על איזהו מעתיקים רמז האבן עזרא שפירשו כן, ועיין בפירוש רבינו בחיי במרשתנו שכתב: והעבירו תער וגו' אפילו הזקן ואפילו הפאות, משום שהלויים היו טעונים

שיחות מוסר מאמר מ

*
בכל דור ודור חייב אדם לשמש את התלמידי חכמים שבדורו ולקבל עליו רב, ואל יאמר לנפשו, אילו היו רבותינו שמדורות עברו חיים עמנו כיום הזה, הייתי הולך אצלם בלב שלם, אבל בדור זה, דור יתום, אל מי אפנה ומי יורה לי דעה. חס מלומר כן, שהרי הכתוב מכחישו דכתיב: "ובאת אל וגו' ואל השופט אשר יהיה בימים ההם" (דברים יז ט), ובספרי הובא ברש"י שם: "אפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו, אתה צריך לשמוע לו, אין לך אלא שופט שבימך".

ואמרינן (ר"ה כה א): "ת"ר, למה לא נתפרשו שמותיהם של שבעים זקנים, שלא יאמר אדם, פלוני כמשה ואהרן? פלוני כנדב ואביהוא? פלוני כאלדד ומידד? ופירש"י: "שלא יאמר אדם על בית דין שבימיו, וכי פלוני ופלוני כמשה ואהרן שאשמע להם?"

עוד אמרו (שם ע"ב): "שקל הכתוב ג' קלי עולם כג' חמורי עולם, לומר לך ירובעל בדורו כמשה בדורו וכו', יפתח בדורו כשמואל בדורו".

ואין הכוונה בזה שצריך להשמע לגדולי דורו בלית ברירה מכיון שגדולי הדורות הקודמים כבר אינם, אלא נראה מדברי חז"ל שאת כל ההשפעה יכול אדם לקבל אך ורק מרבותיו שלו, מגדולי דורו דוקא. וכמו שאמרו בגמ' ר"ה (שם): "אין לך לילך אלא אצל שופט שבימיו, ואומר (קהלת ז י), אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה" ופירשו התוס' שם: "שהימים הראשונים היו טובים מאלה, ולכך יש לשמוע לראשונים יותר מהאחרונים, אל תאמר כך, דאין לך אלא שופט שהיה בימיו". כלומר "אין לך" - בשבילך אין שופט מלבד השופט שבימך. וזהו שאמרו (קהלת רבה פ"א ד ד) עה"פ דור הולך ודור בא (קהלת א ד): "אל תאמר אילו היה ר' עקיבא קיים, הייתי יושב ושונה לפניו", כי לכל דור ניתנו המנהיגים והמשפיעים הראויים לדורם.

אמת ליעקב פרשת משפטים פרק כד פסוק יח

ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה.

ע"ן בפרקי דרבי אליעזר [פמ"ו] דאיתא בזה"ל: ריב"ק אומר מ' יום עשה משה בהר קורא במקרא ביום ושונה במשנה בלילה ולאחר מ' יום וכו', ועיי"ש. ונראה שבעל כרחך זמן תורה שבעל פה הוא בלילה, דהא קי"ל דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בעל פה. ומזה [אנו למדים] שכל מצבי האדם מסוגלים לתלמוד תורה, אלא שכל מצב יש לו תורה מיוחדת, ודו"ק.

אמנם בעיקר דין זה יש לתמוה, הא הלכה פסוקה היא שדברים שבכתב אסור לאומרן בע"פ ודברים שבע"פ אי אתה רשאי לכותבן, ומה אנו רואין כעת הלכה למעשה, הפוסקים טרחו וגבבו לנו היתרים שונים לדברים שבכתב לאומרן בע"פ, ולהפך דברים שבע"פ התירו לכתוב משום עת לעשות ד', אבל ההיתר הזה נתרחב ונתפשט עד שכל גדולי ישראל ברכו ברכת שהחיינו כשזכו להעלות דבריהם על הכתב, ובלי שום היסוס וחשש כתבו דברים שבע"פ, ולמצוה זכות הוא נחשב, ואיך נתהפך הדבר מן הקצה אל הקצה?

מקובל הוא אצל כל מאמין בעיקרי דתנו, כי התורה המצויה עתה בידנו היא הנתונה למשה רבינו. וברור הוא אצל כל אחד, כי משה רבינו ועזרא הסופר והלל הנשיא והרמב"ם והרמ"א כולן נטלו בימי החג אותן ארבעת המינים שאנו נוטלין. וכן תקעו באותו השופר שאנו תוקעין. ואותו התפילין והציצית והמזוזה המצויות עתה בידנו, הן הן שהיו בידי התנאים והאמוראים והגאונים והרבנים הראשונים והאחרונים. אבל מה נשתנה מצות ת"ת עד שמדור לדור רואין אנו שמשנתים אופני קיום מצוה זו וכמה מדיניה קבלו צורה אחרת לגמרי?

הבה נברר דברינו: בתחלה מי שיש לו אב מלמדו תורה מי שאין לו אב לא היה לומד תורה מאי דרוש: ולמדתם אותם ולמדתם אתם, התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים, מאי דרוש: כי מציון תצא תורה. ועדיין מי שיש לו אב היה מעלו ומלמדו מי שאין לו אב לא היה עולה ולמד, התקינו שיהו מושיבין בכל פלך ופלך ומכניסין אותן כבן ט"ז כבן י"ז ומי שהיה רבו כועס עליו מבעט בו ויוצא. עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן: שיהו מושיבין בכל עיר ועיר ומכניסין אותן כבן ו' כבן ז' [ב"ב דף כ"א ע"א]. הרי שבמצוה זו שינו וחזרו ושינו, תקנו וחזרו ותקנו, ומי התיר להם לבטל דרשת ולמדתם אתם ודרשת כי מציון תצא תורה?

לפי דברי המשנה [אבות פ"ה מכ"א] בן חמש למקרא בן עשר למשנה בן ט"ו לגמרא, וכן היתה ההלכה הפסוקה, מתחלה חייב הבן ללמוד תורה שבכתב כולה ואח"כ לומד משנה וגמרא. ואעפ"כ בזמן גדולי הפוסקים האחרונים, הב"ח והש"ך, עד דורותינו אלו, דורות שהיו זהירים בקיום כל המצוות עם כל פרטיהן ודקדוקיהן, ובכל זאת הזניחו את התנ"ך. וזכורים אנו שגם בימינו כשהתינוק עדיין אין לו ידיעה ואפילו שטחית בתורה שבכתב כבר מתחיל הוא למוד הגמרא ומזניחין לגמרי את לימוד התנ"ך. וכבר טרחו אחרונים למצוא מקור למנהג זה [ש"ך ביו"ד סי' רמ"ה], אבל מי הוא שהרשה להם ריפורמות כמו אלו. ובאמת מצינו שגם בימי רבי מתחלה דרשו גמרא אין לך מדה גדולה מזו, ואח"כ דרשו ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן הגמרא [ב"מ דף ל"ג

ע"א], הרי ששינוי אופני קיום מצות ת"ת לפי צורכי השעה. אבל מדוע באמת לא הגדירה התורה עצמה חוקי וגדרי קיום המצוה החשובה הזאת שהיא כנגד כולם וכל דור ודור תורתו בידו?

יסוד הדבר בכל אלה לפי דעתי הוא: ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה". המעשה הוא המגדיר את צורת מצות הלימוד, אופן קיומה וחומר הנלמד, צורתו ותכנו, ולפיכך עם שנוי העתים וחליפת הדורות משתנים אופני הלמוד וחלקי התורה הנלמדים. בתחלה כשכל ישראל היו למודי ד' וכל אחד מישראל היה יכול בעצמו ללמד את בנו תורה, ודאי שהאב הוא המלמד היותר מוכשר, כי מי כמוהו יודע ומכיר את אופי בנו וכשרונותיו, איזה ענין מסוגל הוא יותר לתפוס וכדומה, אבל אח"כ במשך הזמן שנתרבו עמי הארץ, וא"כ אם ננקוט שרק האב ילמד את בנו א"כ בני עמי הארץ יהיו עמי הארץ עד סוף כל הדורות, התקינו להושיב מלמדים. אבל מכיון שכן צריך להושיבם בירושלים, ששם ראו התלמידים את הקדושה השוררת בחיים וכהנים העוסקים בעבודתם, וזה ודאי שיפעל על התלמידים להתמסר לתורתם בכל לבם ונפשם [תוס' ב"ב שם], אבל היו נכנסים רק כבני ט"ז, ועד אותו הזמן שהיתה שולטת הקדושה לא היו בועטים ברבותיהם, אבל אח"כ היו בועטים ברבותיהם, והוכרחו להושיב בכל עיר ועיר בכדי שיוכלו להכניס גם בני ו' וז'. ואף שבכל פלך ופלך היה אפשר להושיב מלמדים יותר חשובים ומוכשרים, אבל מפני ירידת הקדושה הוצרכו לתקן גם זאת, כי בני ו' אי אפשר להוליך מעיר לעיר.

מתחלה ידעו חכמי הדורות להשתמש באותן המדות שהתורה נדרשת בהן; ידעו כל מדה ומדה איך היא נדרשת ובאיזה אופן יכולים להשתמש בה, והיו בקיאים בחסרות ויתרות, ואות יתירה לדרשה נאמרה, וגופי הלכות נלמדין מיו"ד או וא"ו יתירה, ולפיכך היתה קפידא יתרה שלא ללמוד תורה הכתובה בע"פ [אם לא לסומא] משום עת לעשות. ולהפך דברים שבע"פ נאמרו מפה לאוזן ע"י הרב המלמד, ורק המלמד בעצמו היה כותב בעצמו מגלות סתרים, השמועות החדשות ששמע מרבותיו, והיה מעיין בהן לעצמו, שעל ידי הנגלה יהיה זכור מה ששמע מרבו בע"פ, אבל ללמוד מתוך הכתב לא היו נוהגין, כי מי הוא שיכול לדקדק בסגנון ובלשון עד שיוכל המעיין מעצמו לדקדק להבין כל כוונות המחבר, ואין המחבר יכול לכתוב כל כך מדוקדק. עד שחיבר רבינו הקדוש חיבור המשנה מפני מעוט הלבבות ע"י הצרות שהלכו ונתגברו, והחיבור הזה נסדר ונכתב בדקדוק גדול עד שהליטו בה כל הלכות הברייתות (כתובות ס"ט ע"ב) בדקדוק לשונה, ומאז כבר התחילה תורה שבע"פ לדחוק רגלי תורה שבכתב, שהתחילו להשתמש כבר בסברות, ורק לפעמים הורו הלכה מתוך המקרא, עד שנשתכחו לגמרי גדרי המדות שהתורה נדרשת בהן ונחתם הש"ס שעליו אין להוסיף מעתה. זהו חתימת תקופת האמוראים, ומשם ואילך אין ההלכה יוצאת מתוך המקרא אלא מתוך המשנה והגמרא, אלא שגדולי הראשונים שאבו מן המקראות בצרוף אגדות חז"ל האמונות והדעות התורניות, ומפני מעוט הלבבות העלו כולם דבריהם על הכתב משום עת לעשות, ונמצאו גם אלה נעשו להלכות פסוקות, כמו של רבינו סעדיה גאון והרמב"ם והרמב"ן ודומיהם, וכיון שנכתבו גם אלו נעשה מעתה המקרא בבחינת אלפא ביתא [הגר"י סלנטר במכתביו³⁴], כלומר כהכנה להבנת תורה שבע"פ הכתובה בזמננו משום עת לעשות, ולפיכך כל עיקר הלמוד נשאר אצלינו בתורה שבע"פ, כי היא היא המביאה לידי מעשה, ומחוייבים אנו לראות שהלמוד יהיה תלמוד

המביא לידי מעשה, שכן היא חובת מלמדי תינוקות ללמדם ולחנך אותם בדרך טובה [רש"י ב"ב דף ח' ע"א]
והיא צורת תלמוד תורה.

תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף יז עמוד א

דאמתא דבי רבי חזיתיה לההוא גברא דהוה מחי לבנו גדול, אמרה: ליהוי ההוא גברא בשמתא, דקעבר משום
ולפני עור לא תתן מכשל. דתניא: ולפני עור לא תתן מכשל - במכה לבנו גדול הכתוב מדבר.